

Viktoria Serzhanova¹

Status prawny sędziów w Finlandii. Analiza teoretyczno-prawna

Słowa kluczowe: status prawny, sędziowie, niezależność i niezawisłość sądów, demokratyczne państwo prawne

Keywords: legal status, judges, autonomy and independence of courts, democratic legal state

Streszczenie

Status prawny sędziów, oparty na zapewnieniu im niezawisłości oraz niezależnego funkcjonowaniu sądów stanowi podstawowy atrybut wymiaru sprawiedliwości, przesłankę i gwarancję zarazem urzeczywistnienia zasady demokratycznego państwa prawnego. Nie inaczej jest na gruncie systemu konstytucyjnego Finlandii. Cel niniejszego opracowania stanowi poddanie analizie statusu prawnego sędziów w Finlandii. Przedmiot analizy obejmuje zbadanie kwalifikacji wymaganych dla kandydatów na stanowiska sędziów, procedury ich powoływania i odwoływania oraz atrybuty realizacji ich niezależnego i niezawisłego statusu. Analiza prawna została przeprowadzona w oparciu o postanowienia Ustawy Zasadniczej z 1999 r. w zakresie statusu sędziów oraz przepisy stosownych ustaw o sądach i powoływaniu sędziów. Badanie to pozwoliło na stwierdzenie, że powyższe gwarancje umożliwiają obiektywne i bezstronne funkcjonowanie sądownictwa w Finlandii w zgodzie z zasadą demokratycznego państwa prawnego, gdyż w zakresie orzekania sądy są w pełni niezależne i niezawisłe oraz nie podlegają kontroli państwa, a orzeczenia sądowe są ostatecznym środkiem gwarantującym stronom poszanowanie ich praw w stosunkach z państwem.

---

¹ ORCID ID: 0000-0002-8824-7192, doktor habilitowany, Zakład Ustrojów Państw Europejskich, Instytut Nauk Prawnych, Kolegium Nauk Społecznych, Uniwersytet Rzeszowski. E-mail: viktoria@ur.edu.pl.

Abstract**Legal status of judges in Finland. Theoretical and legal analysis**

The legal status of judges, based on ensuring their autonomic and independent functioning, is a fundamental attribute of the system of justice, a prerequisite and a guarantee of the implementation of the principle of a democratic legal state. It is not different in the Finnish constitutional system. The aim of this study is to analyze the legal status of judges in Finland. The subject of the analysis covers the examination of the qualifications required from candidates for the post of a judge, the procedures for their appointment and dismissal, and the attributes of the realization of their autonomic and independent status. The legal analysis has been conducted on the grounds of the provisions of the Basic Law of 1999 regarding the status of judges and the provisions of the relevant laws on courts and the appointment of judges. This study allowed to conclude that the above guarantees enable the objective and impartial functioning of the judiciary in Finland in accordance with the principle of a democratic state ruled by law, as in terms of adjudication courts are fully autonomic and independent and are not subject to state control, while court judgments are the last resort guaranteeing parties respect for their rights in relations with the state.

✱

I. Wstęp

We współczesnym świecie status prawny sędziów, oparty na zapewnieniu im niezawisłości oraz niezależnego funkcjonowaniu sądów, stanowi podstawowy atrybut wymiaru sprawiedliwości, przesłankę oraz gwarancję zarazem urzeczywistnienia zasady demokratycznego państwa prawnego. Nie inaczej jest na gruncie systemu konstytucyjnego Finlandii. Cel niniejszego opracowania stanowi zbadanie statusu prawnego sędziów w Finlandii. Przedmiot natomiast obejmuje poddanie analizie teoretycznoprawnej kwalifikacji wymaganych dla kandydatów na stanowiska sędziów, procedury ich powoływania i odwoływania oraz atrybutów realizacji ich niezależnego i niezawisłego statusu, w szczególności zasad nieusuwalności i nieprzenoszalności, nielączenia stanowisk, przejrzystości stanu majątkowego, odpowiedzialności prawnej

i dyscyplinarnej, etc. Analiza ta została przeprowadzona w oparciu o postanowienia Ustawy Zasadniczej z 1999 r. w zakresie statusu sędziów oraz przepisy stosownych ustaw: o sądach z 2016 r., o powoływaniu sędziów z 2000 r. oraz o urzędnikach służby cywilnej 1994 r. Badanie to umożliwi udowodnienie tezy, że powyższe gwarancje zapewniają obiektywne i bezstronne funkcjonowanie sądownictwa w Finlandii w zgodzie z zasadą demokratycznego państwa prawnego, gdyż w zakresie orzekania sądy są w pełni niezależne i niezawisłe oraz nie podlegają kontroli państwa, a orzeczenia sądowe są ostatecznym środkiem gwarantującym stronom poszanowanie ich praw w stosunkach z państwem. Z uwagi na ograniczenia wynikające z wąskiego obszaru badawczego oraz objętości tego niewielkiego opracowania, nie uwzględnia ono odniesienia do praktyki, orzecznictwa, ani do problemów wymiaru sprawiedliwości w Finlandii, gdyż nie wpływają one na status sędziów i nie stanowią jego przedmiotu. W moim przekonaniu zależność ta jest wprost odwrotna, to status sędziów jest bowiem jednym z ważniejszych czynników, wpływających na jakość wymiaru sprawiedliwości oraz orzecznictwo sądów, o ile nie najważniejszym.

II. Procedura powoływania i odwoływania sędziów

Ogólna procedura powoływania sędziów została określona w § 102 Ustawy Zasadniczej Finlandii z 11 czerwca 1999 r.², zgodnie z którym sędziów powołuje na czas nieoznaczony Prezydent Republiki. Mimo że uregulowana jest dosyć lakonicznie, niemniej jednak nadaje to urzędowi sędziego odpowiedniej rangi oraz stabilizuje i utrwała jego niezależny i niezawisły status. W sposób szczegółowy tryb ten został unormowany w ustawie nr 205/2000 z 25 lutego 2000 r. o powoływaniu sędziów oraz w ustawie nr 673/2016 z 25 sierpnia 2016 r. o sądach³. Jedynie w wyjątkowych sytuacjach przewidzia-

² Ustawa zasadnicza Finlandii z 11 czerwca 1999 r. weszła w życie 1 marca 2000 r. Najnowszego przekładu i analizy tekstu w jej aktualnym brzmieniu dokonała V. Serzhanova, *Suomen perustuslaki. Ustawa zasadnicza Finlandii*, Rzeszów 2017, s. 143–188.

³ Ustawa z 25 sierpnia 2016 r. o sądach nr 673/2016 obowiązuje od 1 stycznia 2017 r. W miarę jednolicie uporządkowała regulację materii z zakresu sądownictwa powszechnego i administracyjnego. Z tego samego dnia pochodzi szereg innych ustaw dotyczących działalności sędziów i sądów. Do tego czasu materia ta była unormowana jedynie fragmentarycznie, gdyż

nych w ustawie o powoływaniu sędziów Prezydent może powoływać sędziów na czas określony. Dotyczy to również niektórych asesorów sądów najwyższych i sądów apelacyjnych⁴.

Do podstawowych wymogów stawianych przed kandydatami na stanowiska sędziów należą zarówno te o charakterze formalnym, jak posiadanie obywatelstwa fińskiego, legitymowanie się dyplomem magistra prawa (z wyjątkiem prawa międzynarodowego i porównawczego) oraz doświadczeniem zawodowym zdobytym w pracy w sądzie lub w innej instytucji, czy też na innym stanowisku, które świadczyłoby o posiadaniu wiedzy w zakresie tej dziedziny, jak również walory natury osobistej, takie jak uczciwość oraz inne cechy charakteru konieczne do należytego wykonywania obowiązków wynikających z zajmowania stanowiska sędziego.

Istnieje ponadto szereg dodatkowych wymogów specjalistycznych, dotyczących niektórych stanowisk sędziów sądów powszechnych, administracyjnych i szczególnych. Kandydat powoływany na stanowisko sędziego ds. praw związanych z nieruchomościami w sądzie rejonowym, który działa jako sąd ziemski, powinien posiadać wiedzę na temat przepisów materialnych i procesowych dotyczących nieruchomości. Przewodniczący i sędziowie Sądu Gospodarczego muszą posiadać wiedzę z zakresu prawa konkurencji i nadzoru, zamówień publicznych, prawa własności przemysłowej, praw autorskich oraz praw rynku. Odrębne przepisy mogą określać także inne, dodatkowe wymo-

---

istniał szereg odrębnych aktów, np.: ustawa z 22 lipca 1918 r. o Sądzie Najwyższym nr 74/1918, ustawa z 22 grudnia 2006 r. o Najwyższym Sądzie Administracyjnym nr 1265/2006, ustawa z 25 lutego 2000 r. o powoływaniu sędziów nr 205/2000, o niektórych sądach szczególnych – gospodarczym, pracy i wiele innych. Stan aktów normatywnych w tym zakresie był zatem bardzo rozproszony i niepełny. Obecnie stan ustawodawstwa w tym zakresie jest bardziej aktualny, zupełny i mniej rozproszony, choć w dalszym ciągu daje się zaobserwować pewien stopień rozdrobnienia i wielości ustaw odnoszących się do władzy sądowniczej i wymiaru sprawiedliwości. Wszystkie te oraz inne przywoływane w dalszych częściach opracowania akty dostępne są w językach fińskim i szwedzkim, a niektóre także w języku angielskim w elektronicznych zbiorach aktów prawnych Finlandii pod adresem internetowym <http://www.finlex.fi> (21.09.2020). Problematykę ustroju sądów analizuje: S. Sarvilinna, *Court Administration in Finland*, „Scandinavian Studies in Law” 2007, nr 51, s. 591–605; w literaturze polskiej por.: V. Serzhanova, *Współczesny system sądownictwa w Finlandii*, „Gubernaculum et Administratio. Historia, Prawo, Administracja”, Zeszyty Naukowe Instytutu Administracji Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie 2002, z. 2, s. 121–128.

⁴ Por. M. Grzybowski, *Finlandia. Zarys systemu ustrojowego*, Kraków 2007, s. 134.

gi i kwalifikacje niezbędne do zajmowania stanowisk sędziowskich związanych z posiadaniem wiedzy specjalistycznej w danej dziedzinie.

Dodatkowo kandydat na stanowisko sędziego lub prezesa w sądach najwyższych musi być wybitnym ekspertem w zakresie prawa⁵. W przypadku prezesów niezbędne jest również posiadanie umiejętności kierowniczych. Z uwagi na urzędową dwujęzyczność Finlandii niemniej istotne wydają się być wymogi dotyczące biegłej znajomości języków fińskiego i szwedzkiego. Kandydat na stanowisko sędziego musi posiadać doskonałą znajomość języka większości ludności danego okręgu sądowego w mowie i piśmie oraz w sądzie jednojęzycznym – zadowalającą umiejętność rozumienia i mówienia w drugim języku, zaś w sądzie dwujęzycznym – zadowalającą umiejętność mówienia i pisania w nim. Od kwalifikacji wymaganych dla kandydatów na stanowiska sędziowskie nie wolno wprowadzać żadnych wyjątków.

Powoływania sędziów na stanowiska Prezydent Republiki dokonuje na podstawie wniosku (projektu decyzji) przedłożonego przez rząd⁶. Niezależnym organem, którego zadaniem pozostaje faktyczne obsadzanie stanowisk sędziowskich, jest Rada ds. Mianowania Sędziów (fin. *Tuomarivalintalautakunta*, szw. *Domarförslagsnämnden*)⁷. Wyjątek stanowią stanowiska Prezesów i sędziów Sądu Najwyższego oraz Najwyższego Sądu Administracyjnego⁸.

Rada ds. Mianowania Sędziów składa się z 12 osób: jednego członka wyznaczanego przez Sąd Najwyższy, jednego członka wybieranego przez Najwyższy Sąd Administracyjny, jednego prezesa sądu apelacyjnego, jednego przewodniczącego sądu administracyjnego, jednego przewodniczącego sądu rejonowego, jednego starszego lub zwykłego sędziego sądu apelacyjnego, jed-

⁵ Por. I. Saraviita, *The Constitution of Finland*, Helsinki 2004, s. 196–199.

⁶ Por. S. Sarvilinna, op.cit., s. 601.

⁷ Fińska nazwa *Tuomarivalintalautakunta* składa się z trzech wyrazów: *tuomari* – „sędzia”, *valinta* – „selekcja, wybór” i *lautakunta* – „zarząd, komisja, rada”. Znaczenie szwedzkiej nazwy *Domarförslagsnämnden* jest bardzo podobne, gdyż składa się ona z trzech wyrazów: *domar* – „sądowy, sądowniczy, sędziowski”, *förslags* – „propozycja” i *nämnden* – „zarząd, komisja, rada”. W języku angielskim używany jest ekwiwalent *Judicial Appointments Board*. W języku polskim również uprawnione mogłoby być tłumaczenie Zarząd/Komisja/Rada ds. Powoływania/Nominacji/Wyboru Sędziów.

⁸ Por. G. Hirsch, *Appointing of Supreme Court Judges. Examination of Situation in Individual Countries*, http://network-presidents.eu/sites/default/files/Report_Hirsch_eng%5B1%5D.pdf (21.09.2020).

nego sędziego sądu rejonowego, jednego sędziego sądu administracyjnego, dodatkowo jednego sędziego sądu administracyjnego lub sędziego jednego z sądów szczególnych, jednego adwokata, jednego prokuratora i jednego pracownika badawczo-dydaktycznego w dziedzinie nauk prawnych. Każdy członek ma swojego zastępcę.

Członków Rady i ich zastępców jako przedstawicieli Sądu Najwyższego i Najwyższego Sądu Administracyjnego wybierają te Sądy spośród swoich sędziów. Prezesa sądu apelacyjnego i jego zastępcę do składu Rady spośród swojego grona wybierają prezesi sądów apelacyjnych. Przewodniczący sądów administracyjnych wyznaczają swojego członka i jego zastępcę także spośród swojego grona. Członków i ich zastępców spośród przewodniczących sądów rejonowych, starszych sędziów i sędziów sądów apelacyjnych oraz sędziów rejonowych wyznacza Sąd Najwyższy z grona kandydatów, którzy wyrazili swoje zainteresowanie członkostwem. Członków i ich zastępców spośród sędziów sądów administracyjnych i szczególnych wyznacza Najwyższy Sąd Administracyjny z grona kandydatów, którzy wyrazili swoje zainteresowanie członkostwem. Adwokata i jego zastępcę spośród osób wykonujących ten zawód wyznacza Fińska Izba Adwokacka. Prokuratora i jego zastępcę wyznacza Prokurator Generalny. Pracownika naukowo-badawczego i jego zastępcę jako przedstawicieli środowiska akademickiego wyznacza Ministerstwo Sprawiedliwości. W przypadku członków i ich zastępców wyznaczanych spośród przewodniczących sądów rejonowych, starszych sędziów i sędziów sądów apelacyjnych oraz sędziów rejonowych, a także tych nominowanych przez Ministerstwo liczba kandydatów musi być dwukrotnie większa niż liczba członków i ich zastępców podlegających obsadzeniu. Przed wyznaczeniem przedstawicieli środowiska akademickiego Ministerstwo Sprawiedliwości przeprowadza rozmowę kwalifikacyjną z kandydatami⁹.

Członków Rady ds. Mianowania Sędziów powołuje rząd. Radzie przewodniczy członek wyznaczany przez Sąd Najwyższy, z kolei członek rady wybierany przez Najwyższy Sąd Administracyjny pełni funkcję wiceprzewodniczącego. Kadencja Rady trwa pięć lat. Rada ma kworum wówczas, gdy w jego posiedzeniach biorą udział przewodniczący lub wiceprzewodniczący oraz co najmniej ośmiu członków lub ich zastępców.

---

⁹ Por. S. Sarvilinna, *op.cit.*, s. 601.

Członek i zastępca mogą złożyć rezygnację na ręce rządu przed upływem kadencji. W przypadku jej przyjęcia rząd powołuje jego następcę na okres do końca kadencji Rady w takim samym trybie jak jego poprzednika.

Działalność Rady głównie polega na przygotowywaniu wniosków zawierających propozycje obsadzenia stanowisk sędziów wraz z ich uzasadnieniem oraz przedłożenie ich rządowi w celu przygotowania projektu decyzji w sprawie mianowania, które następnie są przedstawiane Prezydentowi Republiki w celu dokonania aktu powołania.

Wakaty na wszystkich wolnych stanowiskach sędziów ogłaszają właściwe dla nich sądy: wakat na stanowisku Prezesa Sądu Najwyższego, sądu apelacyjnego i Sądu Pracy ogłasza Sąd Najwyższy; wakat na stanowisku Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego sądu administracyjnego wyższego szczebla, Sądu Gospodarczego i Sądu Ubezpieczeń ogłasza Najwyższy Sąd Administracyjny; wakat na stanowisku przewodniczącego sądu rejonowego ogłasza właściwy dla niego sąd apelacyjny; w przypadku wszystkich pozostałych stanowisk sędziego wakat ogłasza sąd, w którym to stanowisko się znajduje.

Przy przygotowywaniu rekomendacji dotyczącej nominacji ocenie podlegają kwalifikacje kandydatów oraz znajomość stanowiska. Kwalifikacje kandydatów są oceniane na podstawie wiedzy i umiejętności zdobytych w trakcie edukacji i dotychczasowego doświadczenia zawodowego. Nacisk kładziony jest na faktyczną zdolność wnioskodawców do wykonywania obowiązków wymaganych na stanowisku. Ocena wiedzy kandydata odbywa się w zakresie prawa materialnego i procesowego, umiejętności pozyskiwania informacji prawnych, analizowania problemów i ich rozwiązywania, zapoznawania się ze stanem faktycznym i materiałem dowodowym sprawy, prowadzenia przewodu, sporządzania uzasadnień oraz umiejętności językowych. Umiejętności te mogą zostać zdobyte nie tylko w sądownictwie, ale także podczas wykonywania innych zawodów prawniczych, takich jak adwokata, prokuratora, pracownika akademickiego na stanowiskach badawczo-dydaktycznych, urzędników zajmujących się tworzeniem prawa lub zatrudnionych w różnych sektorach administracji. Ocenie podlegają także charakter i cechy osobiste kandydata, zwłaszcza takie jak uzdolnienia i talenty, zdolność do pracy, inicjatywa, wydajność i umiejętności przywódcze. Obejmują one również sferę etyki zawodowej, takie jak niezależność i zdolność do podejmowania sa-

modzielnych decyzji, motywacja do rozwoju osobistego, umiejętności pracy w zespole oraz stosunek do pracy i zachodzących w niej zmian.

Przed złożeniem wniosku o powołanie Rada ds. Mianowania Sędziów zwraca się o opinię na temat kandydatów starających się o posadę do sądu, który ogłosił wakat. Rada może również zażądać innych opinii i oświadczeń, a także przeprowadzić rozmowę kwalifikacyjną z kandydatem oraz wysłuchać zdania ekspertów. Przed złożeniem wniosku o powołanie kandydat musi uzyskać możliwość odniesienia się do opinii i oświadczeń uzyskanych przy przygotowywaniu wniosku o jego powołanie, kiedy to będzie mógł wyrazić swoje zdanie na jego temat.

Sędziowie mogą być powoływani na stanowiska prezesów i sędziów w Sądzie Najwyższym i Najwyższym Sądzie Administracyjnym, w sądach apelacyjnych, przewodniczących, starszych sędziów i sędziów w sądach rejonowych, administracyjnych, w tym w Sądzie Administracyjnym Wysp Alandzkich, Sądzie Gospodarczym i w Sądzie Ubezpieczeń, a także przewodniczącego i sędziów w Sądzie Pracy. Ponadto w sądach apelacyjnych, administracyjnych, w Sądzie Gospodarczym, Sądzie Pracy i Sądzie Ubezpieczeń powołuje się również asesora, a w Sądzie Gospodarczym – dodatkowo także inżynierów sądu.

Sędziów Sądu Najwyższego powołuje Prezydent Republiki¹⁰ na wniosek Rady Państwa, sporządzony na podstawie propozycji Zgromadzenia Ogólnego Sądu Najwyższego, zawierającej opinię o zgłaszających się kandydatach, kierowanej za pośrednictwem Ministra Sprawiedliwości. Minister Sprawiedliwości nie odgrywa w tej procedurze żadnej znaczącej roli merytorycznej¹¹. Aby zostać powołanym na stanowisko prezesa lub sędziego Sądu Najwyższego, kandydat musi być wybitnym ekspertem w zakresie prawa oraz spełniać wymogi formalne i posiadać kwalifikacje wymagane dla kandydata na stanowisko sędziego. Ponadto Prezes Sądu Najwyższego powinien posiadać umiejętności kierownicze. Kandydatami na stanowiska sędziów Sądu Najwyższego są przeważnie sędziowie sądów rejonowych i apelacyjnych. Ponadto sędziami Sądu Najwyższego mogą zostać profesorowie uniwersyteccy, urzędnicy Ministerstwa Sprawiedliwości oraz adwokaci.

¹⁰ Zob. I. Saraviita, *op.cit.*, s. 198.

¹¹ Por. S. Sarvilinna, *op.cit.*, s. 601–602.

Prezesów Sądu Najwyższego i Najwyższego Sądu Administracyjnego również mianuje Prezydent Republiki, ale bez wniosku Rady ds. Mianowania Sędziów. Do Sądów Najwyższych należy przedstawienie propozycji powołania – odpowiednio – na stanowiska sędziów tych sądów, zawierającej uzasadnienie. Wniosek taki zostaje przekazany rządowi w celu przygotowania projektu decyzji w sprawie mianowania, który następnie zostaje przedłożony Prezydentowi. Rada ds. Mianowania Sędziów może sporządzić opinię w sprawie dotyczącej mianowania sędziego Sądu Najwyższego lub Najwyższego Sądu Administracyjnego jedynie na wniosek sądu.

Przed powołaniem wnioskodawcy na stałe stanowisko sędziego wnioskodawca składa oświadczenie o swoim stanie majątkowym zgodnie z przepisami ustawy o urzędnikach publicznych. Deklaracja ta zostaje przekazana organowi powołującemu lub, jeżeli organem tym jest Prezydent Republiki, Ministerstwu Sprawiedliwości. Osoba powołana na stanowisko sędziego składa ponadto takie oświadczenie do wiadomości sądu, do którego została powołana. W trakcie sprawowania urzędów sędziowie zobowiązani są do niezwłocznego zgłaszania wszelkich zmian, jakie następują w ich stanach majątkowych. Takie sprawozdania należy składać w sądzie, w którym sędzia pełni swoją funkcję. Starszy sędzia sądu rejonowego przekazuje oświadczenie do sądu apelacyjnego, prezes sądu apelacyjnego i Sądu Pracy – do Sądu Najwyższego, natomiast starszy sędzia sądu administracyjnego, Sądu Gospodarczego i Sądu Ubezpieczeń – do Najwyższego Sądu Administracyjnego.

III. Niezależność i niezawisłość sędziów oraz gwarancje ich realizacji

Sędziowie są niezależni i niezawisli w pełnieniu swoich urzędów¹². Status ten został bardzo jasno zdeterminowany w postanowieniach ustawy zasadniczej, która ponadto wyposaża sędziów w gwarancje tego statusu w postaci atrybutu nieusuwalności i nieprzenoszalności¹³.

Bardziej szczegółowo status niezawisłości i niezależności sędziów w wykonywaniu swoich obowiązków na podstawie postanowień konstytucji określa ustawa o sądach (część I, rozdział 1, § 3) oraz ustawa o powoływaniu sędziów

¹² M. Grzybowski, *op.cit.*, 134.

¹³ Por. I. Saraviita, *op.cit.*, s. 198, 201.

(§ 6, cała część III, zwłaszcza rozdział 9, § 1 ust. 1 i wiele innych przepisów, np. rozdział 16), która wyposażyła sędziów we wszelkie atrybuty i gwarancje niezawisłości i niezależności.

Sędzia sprawuje wymiar sprawiedliwości w sposób niezawisły i w swoich działaniach podlega wyłącznie ustawom. Sędzia odpowiada za rozstrzygnięcie sprawy, która została mu przydzielona. Wykonując swój urząd, sędzia musi być sumienny i ostrożny. Powinien rozpatrywać sprawy i wydawać wyroki bez zwłoki¹⁴. Jeżeli sprawa jest rozpatrywana po przedstawieniu przez referendarza, funkcję taką może pełnić także sędzia.

Sędzia jest nieusuwalny, gdyż nie można go pozbawić stanowiska, chyba że na podstawie wyroku sądu. Sędziego nie można również przenieść na inne stanowisko służbowe bez jego zgody, z wyjątkiem sytuacji, kiedy następuje to w wyniku reorganizacji systemu sądownictwa¹⁵.

Stosownie do przepisów ustawy o urzędnikach służby cywilnej z 1994 r.¹⁶, sędziowie również nie mogą podejmować ani kontynuować innego zatrudnienia, chyba że sąd, na wniosek, wyrazi na to zgodę (zezwolenie na dodatkowe zatrudnienie). Zgody takiej nie można udzielić w przypadku pełnienia funkcji arbitra wyznaczonego przez jedną ze stron w sprawie toczącej się przed sądem arbitrażowym. Sędziów, podobnie jak innych urzędników służby publicznej, obowiązuje zatem zasada *incompatibilitas*, polegająca na zakazie łączenia stanowiska sędziego z wykonywaniem innej działalności lub dodatkowym zatrudnieniem bez zgody sądu.

Sędzia corocznie przedkłada sądowi informacje o wynagrodzeniu otrzymanym za wykonywaną na podstawie zezwolenia dodatkową pracę, wskazując rodzaj działalności, pracodawcę lub zleceniodawcę oraz wysokość tego wynagrodzenia, jeżeli całkowity dochód z tego tytułu przekracza 10.000 euro. Informacje o tych dochodach uzyskanych przez sędziego są jawne. Sę-

---

¹⁴ Interesującym i wartym uwagi jest opracowanie poświęcone przewlekłości postępowań sądowych w państwach nordyckich: M. Smolej, J.T. Johnsen, *Time Management of Justice Systems: a Northern Europe Study*, https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/Delais/GestionTemps_en.pdf (21.09.2020).

¹⁵ Por. I. Saraviita, op.cit., s. 196.

¹⁶ Ustawa z 19 sierpnia 1994 r. o urzędnikach służby cywilnej nr 750/1994 dostępna jest w językach fińskim i szwedzkim w elektronicznych zbiorach aktów prawnych Finlandii pod adresem internetowym <http://www.finlex.fi> (21.09.2020).

dzia musi również niezwłocznie powiadomić sąd o zakończeniu wykonywania takiej działalności.

Wśród gwarancji niezawisłego i niezależnego statusu sędziów próżno by szukać formalnoprawnych konstytucyjnych lub co najmniej ustawowych zapewnień wysokości ich wynagrodzenia, które są znane w systemach konstytucyjnych innych państw i stosowane jako jedna z przesłanek gwarantujących realizację tego statusu. Altruizmem byłoby twierdzenie, że niezależność ekonomiczna sędziów, polegająca na zapewnienia im odpowiedniego poziomu wynagrodzeń, który chroniłby ich przed jakimikolwiek naciskami na treść podejmowanych decyzji, jest ich istotnym atrybutem. I o ile jest to potrzebne w systemach o nieutralnych zasadach demokratycznych, o tyle w państwach o tak wysokim poziomie dobrobytu, a przede wszystkim głęboko zakorzenionych i stabilnych tradycjach demokracji jak w Finlandii, taki atrybut nie wymaga potwierdzenia w konstytucji lub ustawie, a występuje jako naturalny i oczywisty element statusu prawnego sędziów¹⁷.

Do obowiązków sędziów należy stałe podnoszenie kwalifikacji, uzupełnianie swojej wiedzy w dziedzinie prawa oraz doskonalenie swoich kompetencji i umiejętności zawodowych. W celu realizacji tego obowiązku sędziom zapewnia się możliwość uczestniczenia w regularnych szkoleniach¹⁸.

Sędziowie podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej na zasadach i zgodnie z przepisami określonymi w ustawie o urzędnikach służby cywilnej. Zakres przedmiotowy odpowiedzialności dyscyplinarnej obejmuje naruszenie lub zaniebdywanie obowiązków służbowych. Karą za takie przewinienia jest pisemne upomnienie, które sędzia może otrzymać od prezesa sądu, w którym jest zatrudniony. W przypadku starszego sędziego sądu rejonowego pisemnego upomnienia udziela prezes sądu apelacyjnego, w przypadku prezesa sądu apelacyjnego i prezesa Sądu Pracy – prezes Sądu Najwyższego, zaś w przypadku prezesa sądu administracyjnego, Sądu Gospodarczego i Sądu Ubez-

¹⁷ Wysokość przeciętnego wynagrodzenia sędziów w Finlandii wynosi 69 691 EUR rocznie, co w przeliczeniu na płacę za godzinę daje kwotę 34 EUR. Dodatkowo otrzymują oni premie w średniej wysokości 3 317 EUR. Wysokość wynagrodzenia początkującego sędziego wynosi 48 761 EUR rocznie, zaś starszego sędziego – 86 340 EUR rocznie. Szczegółowe informacje dotyczące wynagradzania sędziów dostępne są pod adresami: <https://www.salaryexpert.com/salary/job/judge/finland> oraz <http://www.salaryexplorer.com/salary-survey.php?loc=73&loctype=1&job=35&jobtype=1> (11.11.2020).

¹⁸ Zob. S. Sarvilinna, *op.cit.*, s. 601–603.

pieczeń – Prezes Najwyższego Sądu Administracyjnego. Szczegółowe regulacje w tym zakresie znajdziemy w ustawie o urzędnikach służby cywilnej.

Sędzia może zostać zawieszony w wykonywaniu swoich obowiązków służbowych w trzech przypadkach, które określa ustawa o urzędnikach służby cywilnej: jeżeli może to wpłynąć na jego zdolność do pełnienia urzędu i jest to niezbędne dla dobra prowadzonego postępowania karnego; jeżeli sędzia odmówi przeprowadzenia badań lekarskich lub dostarczenia informacji dotyczących jego stanu zdrowia oraz jeżeli stan zdrowia sędziego ze względu na przewlekłą chorobę znacznie utrudnia wykonywanie przez niego obowiązków. Decyzję o zawieszeniu sędziego na stanowisku podejmuje sąd, w którym sędzia jest zatrudniony. Wobec starszego sędziego sądu rejonowego decyzję taką podejmuje sąd apelacyjny, wobec prezesa sądu apelacyjnego lub Sądu Pracy – Sąd Najwyższy, zaś wobec prezesa sądu administracyjnego, Sądu Gospodarczego lub Sądu Ubezpieczeń – Najwyższy Sąd Administracyjny. Bardziej szczegółowe regulacje dotyczące zawieszenia sędziego zawarte są w ustawie o urzędnikach służby cywilnej.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że w ustawie zasadniczej Finlandii, ani w ustawie o sądach bądź innych aktach prawnych próżno szukać postanowień gwarantujących sędziom immunitet w zakresie pociągnięcia ich do odpowiedzialności prawnej¹⁹. Co więcej, postanowienia konstytucji przewidują taką możliwość, a uprawnienia w tym zakresie mają Kanclerz Sprawiedliwości i Ombudsman *Eduskunta*²⁰. Mogą oni podjąć decyzję o pociągnięciu do odpowiedzialności sędziego za czyn bezprawny, popełniony w czasie wykonywania przez niego czynności urzędowych.

Postanowienia ustawy zasadniczej przewidują obowiązek złożenia przez sędziego rezygnacji po osiągnięciu określonego wieku lub z uwagi na utratę zdolności do wykonywania zawodu²¹. Szczegółowo sprawy te, podobnie jak i inne warunki wykonywania zawodu sędziego i zakończenia służby publicznej, są również uregulowane na mocy przepisów ustawy o urzędnikach służby cywilnej.

Zatrudnienie sędziego wygasa bez wypowiedzenia lub innego rozwiązania stosunku pracy z końcem miesiąca, w którym osiąga on wiek emerytalny, chy-

¹⁹ Por. M. Grzybowski, op.cit., s. 134.

²⁰ Por. I. Saraviita, op.cit., s. 196.

²¹ Por. M. Grzybowski, op.cit., s. 134.

ba że wyrazi zgodę na przedłużenie jego kadencji na maksymalny okres dwóch lat. Wiek emerytalny wynosi 68 lat dla osób urodzonych przed 1958 r., 69 lat dla osób urodzonych w latach 1958–1961 oraz 70 lat dla osób urodzonych po 1961 r. Rezygnację sędziego przyjmuje sąd, w którym sędzia jest zatrudniony.

Sędzia jest zobowiązany do złożenia rezygnacji ze stanowiska, jeśli utracił zdolność do pracy z powodu choroby, niepełnosprawności lub odniesionych obrażeń. W przypadku gdy sędzia niezdolny do pracy nie zrezygnuje ze stanowiska, sąd orzeka o zwolnieniu go z urzędu. Sprawę taką rozpatruje właściwy sąd w trybie pilnym. Decyzję o usunięciu sędziego z urzędu podejmują: właściwy sąd apelacyjny – w przypadku sędziego sądu rejonowego lub Sądu Pracy; Najwyższy Sąd Administracyjny – jeżeli sprawa dotyczy sędziego Najwyższego Sądu Administracyjnego lub sędziego sądu administracyjnego, Sądu Gospodarczego lub Sądu Ubezpieczeń; Sąd Najwyższy – jeżeli sprawa dotyczy sędziego Sądu Najwyższego lub sądu apelacyjnego. Pisemną rezygnację sędziego przyjmuje sąd właściwy do orzekania o zwolnieniu sędziego z urzędu.

Sądy fińskie działają bez elementów ceremonialnych, typowych dla procedur sądowych w wielu innych krajach. Sędziowie nie noszą szczególnych ubiorów, a sale sądowe mają skromny, ale utrzymywany w schludnym stanie wystrój. Postępowania prowadzone ustnie odbywają się w sposób nieformalny. Praca sędziów i innego personelu sądów apelacyjnych, sądów administracyjnych i sądów najwyższych opiera się głównie na zasadzie pisemności, co oznacza, że w przeważającej mierze mają oni do czynienia z dokumentami. Z tego też względu pracę tych sądów można określić jako nieco zamkniętą i niedostępną dla osób z zewnątrz.

Mimo iż sędziowie sądów najwyższych należą do najwyższej postawionych w hierarchii urzędników państwowych, rzadko pokazują się publicznie. Koncentrują się na swej pracy i nieczęsto biorą udział w publicznych dyskusjach, dotyczących spraw rządowych i ustawodawczych.

IV. Konkluzje

Jak wynika z powyższej analizy, ustawa zasadnicza Finlandii do sprawowania wymiaru sprawiedliwości w niezależnych sądach powszechnych, administracyjnych i szczególnych, z Sądami Najwyższymi na czele, powołuje sę-

dziów i nadaje im szczególny status. Opiera się on przede wszystkim na ich niezależności i niezawisłości. Status ten został zapewniony sędziom poprzez liczne gwarancje, czy też atrybuty, umożliwiające ich rzeczywistą realizację. Wśród najważniejszych warto wymienić procedurę powoływania sędziów, skonstruowaną tak, by była ona wolna od jakichkolwiek wpływów politycznych oraz w sposób pozwalający zapewnienie doboru fachowego korpusu sędziowskiego przez środowisko sędziów i – szerzej – prawników. Ponadto nie mniej ważne są inne atrybuty sędziów, jak ich nieusuwalność i nieprzenoszalność, zakaz łączenia stanowisk, pełna przejrzystość ich stanu majątkowego zarówno przed objęciem stanowiska, jak i w trakcie sprawowania funkcji, odpowiedzialność prawna i dyscyplinarna, zasady ustępowania ze stanowiska. Na skutek takiego statusu i przynależnych mu gwarancji sądy działają jako organy obiektywne i bezstronne, postępowanie przed nimi są prowadzone rzetelnie, a rozstrzygnięcia są podejmowane w miarę jednolicie w podobnych sprawach. W swoich orzeczeniach sędziowie są niezawisli, niezależni i nie podlegają kontroli państwa w zakresie judykacyjnym. Wyroki sądowe stanowią ostateczny środek gwarantujący stronom przestrzeganie ich praw w relacjach z państwem. Stanowią one podstawowy mechanizm rozstrzygania sporów wynikających ze stosunków prawnych, a także ochrony praw i wolności oraz samej ustawy zasadniczej.

Literatura

Grzybowski M., *Finlandia. Zarys systemu ustrojowego*, Kraków 2007.

Hirsch G., *Appointing of Supreme Court Judges. Examination of Situation in Individual Countries*, http://network-presidents.eu/sites/default/files/Report_Hirsch_eng%5B1%5D.pdf.

Saraviita I., *The Constitution of Finland*, Helsinki 2004.

Sarvilinna S., *Court Administration in Finland*, „Scandinavian Studies in Law” 2007, nr 51.

Serzhanova V., *Współczesny system sądownictwa w Finlandii*, „Gubernaculum et Administratio. Historia, Prawo, Administracja”, Zeszyty Naukowe Instytutu Administracji Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie 2002, z. 2.

Smolej M., Johnsen J.T., *Time Management of Justice Systems: a Northern Europe Study*, https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/Delais/GestionTemps_en.pdf.